

O SLUŽBĚ

Milé čtenářky, vážení čtenáři, na tomto místě jsem se již víckrát pozastavil nad problémy, které mě znepokojují, a mám pocit, že témata neubývají. Doba je stále nějak neusazená, většina lidí je znechucená současnými poměry, příznivých zpráv je pomálu, ale jak se říká, naděje nikdy neumírá. Aspoň u těch, kteří hledají impulsy ve vlastní činnosti a nečekají, až zase přijde nějaká

změna zvenčí. Dnes bych se chtěl trochu zamyslet nad naší stavařskou profesí.

Projektování a stavění jsou služby pro lidi, v právní terminologii řečené klienty, a toto zařazení je třeba neustále připomínat. Není to jenom zaměstnání, podnikání nebo umění, ale také by to neměla být jen příležitost k sebe prezentaci ani k ostré sebezničující soutěži. Nejspíše by celý obor měl být zařazen mezi řemesla, ta vnímám jako skutečnou službu lidem. A dobrého řemeslníka si každý vybírá hlavně podle referencí a osobně ověřené kvality jeho práce. Ve vzdálené minulosti splyvali architekt, inženýr a stavitel obvykle v jedné osobě, vzdělávání probíhalo při vlastní praktické činnosti, a přesto i s minimálními technickými prostředky vznikly výjimečné stavby odpovídající kultuře a úrovni doby, tehdejší řemeslná zručnost nebyla dodnes překonána. Asi to bylo v tom, že tehdy neexistoval zákon o veřejných zakázkách, klient nevybíral svého stavitele jen na základě nejnižší ceny, nemusel nikoho žádat o dotace a nepotřeboval k rozhodování právní konzultanty, lobbyisty ani jiné přísluhovače. Jak by asi dopadla stavba Karlova mostu, kdyby se v té době postupovalo podle dnešních pravidel? Pochybuji, že by most vydržel do nejbližší povodně, stal se „mostem tisíciletí“ a kulturní ikonou země o 650 let později.

Později se profese stavitele rozdělila na investora, projektanta, zhotovitele a najaté subdodavatele, jejich vzájemná práva a odpovědnosti byly nakonec vyváženě formulovány v standardních obchodních podmínkách. Tyto podmínky se postupně precizovaly, mají mezinárodně uznanou formu a tvoří součást uzavřených smluvních dohod. Dnes se v Česku v oboru dopravní infrastruktury mění legislativní podmínky a jejich výklad už každoročně, a to i retroaktivně. Hlavní příčinou jsou neustálé změny legislativy a vysokých státních úředníků, které znamenají i revize představ a koncepčních podkladů. Změny ve vedení institucí přinášejí i dlouhá období omezené činnosti úřadů, neboť noví šéfové se obklopují zejména svými spřízněnými a loajálními osobami. Odbornost a zkušenost jsou jen vedlejší kritéria při výběru, na řádná výběrová řízení často ani není čas a hlavně je obtížné najít kvalitní kandidáty, kteří by do tohoto nestabilního prostředí měli zájem bláhově vstoupit. Přitom bez kvalitních úřadů a veřejné správy se vždy rozmáhá chaos a anarchie. Vážím si každého dobrého úředníka, který v tomto prostředí dokáže pracovat, mít svůj názor a prosazovat ho v rámci standardního systému.

Pokud je při stavební zakázce klientem soukromá osoba, své zájmy si obvykle dokáže ohlídat. Zde je spíše nutno tyto zájmy omezit regulačními pravidly tak, aby zájem jednotlivce neomezoval příliš zájmy ostatních a neničil společně sdílené zdroje a prostředí. Pokud je klientem veřejná správa,

je to složitější. Tuto instituci reprezentuje úředník, tedy osoba, která také poskytuje službu veřejnosti. Jeho činnost bývá omezena zákony, demokratickými principy a snad i vlastním svědomím. V minulosti být úředníkem znamenalo mít vysokou společenskou prestiž. Vysocí státní úředníci byli do značné míry sami svými pány a de facto vládci přidělené oblasti. Postupem času kvůli postupnému nárůstu byrokracie počet úředníků stále stoupal, a s tím souvisí pokles prestiže tohoto povolání – v současnosti téměř až na dno společenské prestiže. A je typické, že čím vyšší pozici úředník zastává, tím více je obvykle odtržen od praktických problémů a jejich řešení.

Pro zadávání, provádění a kontrolu veřejných zakázek máme dnes zaveden i přes všechny revize špatně fungující systém, který neslouží k výběru a realizaci kvalitních staveb za rozumnou cenu s výhledem na budoucí dlouhodobou efektivnost, náklady a životnost. Tak ale co se s tímto neuspokojivým stavem dá dělat? Domnívám se, že lepší než vlastní tvorba předpisů pro stavební zakázky a služby v současném prakticky neprůchodném prostředí vlády a parlamentu je lépe akceptovat bez výjimky mezinárodně ověřené obchodně-právní předpisy, které správně řeší rizika běžně se vyskytující ve stavební praxi, a přiměřeně rozdělují zodpovědnost mezi investora, zhotovitele a projektanta/konzultanta. Tato pravidla je třeba dodržovat a neustále měnit a subjektivně vykládat. Protože jsme nedokázali včas změnit některé vlastní zákony tak, aby umožňovaly využití evropských dotací, celé stavebnictví přijde o značnou část investičních prostředků a současný útlum bude bohužel pokračovat.

Hlavním problémem stavebnictví není korupce, střet zájmů ani cenová úroveň v ČR. Hlavním problémem je nekvalitní rozhodování, chybějící koncepce a špatně nastavený systém. Bohužel změna je velmi náročná a ochota ji provést je minimální. Zatímco jakékoliv změny veřejně zadávaných staveb během přípravy a realizace jsou dnes prakticky zakázané i přesto, že by mohly zlepšit výsledné dílo, změny legislativy stále probíhají a podle mého názoru přispějí k dalšímu zhoršení úrovně českého stavebnictví. Například nově navrhované obchodní podmínky nastavují zcela nové, nestandardní a nerovnoprávné vztahy mezi účastníky stavebního procesu, které vyplývají ze základní neznalosti nebo nepochopení principů mezinárodních podmínek FIDIC. Právě podmínky FIDIC řeší několik možných systémů zadávání a zásadně dbají na spravedlivé a rozumné rozdělení rizik, odpovědnosti a také výsledných cen stavebního projektu. Představa některých vysokých státních úředníků, že úspory v investiční výstavbě zajistí razantním omezením nových zakázek a snížením cen díky „vyhladovění“ stavebních a projektových firem, nutně povede ke snížení kvality staveb, k zvýšení vnitřního dluhu zanedbáváním správy veřejného majetku a případně i k likvidaci firem v oboru a příslušných pracovních míst. K seriózním a moderním vztahům mezi účastníky stavebního procesu máme stále dál, dokonce i celá řada rozvojových zemí má dnes kvalitnější správu veřejných stavebních zakázek než Česká republika. Takže co s tím? Špatného a nepřemýšlejícího služebníka musí normální klient prostě vyhodit. Dokážeme ho však nahradit někým lepším?

Ing. Milan Kalný